

K PŘÍPRAVĚ DIVIZNÍ PROTIZTEČE

Základním druhem bojové činnosti vedle útoku, který je prvořadý, je obranný boj. Splnit v plném rozsahu cíle obrany podle Vševojsk-1-1 čl. 427 může jen aktivní obrana, jejímž hlavním vyjádřením je manévry silami a prostředky.

Důležitou formou aktivity v obraně divize a tedy jedním ze způsobů manévru silami a prostředky je manévry k zabezpečení protizteče.

Velitel divize bude vést protizteč zpravidla v situaci, ve které má možnost vklíněného nepřítele nejen zastavit, ale i zničit. Jedna z důležitých podmínek, která je rozhodující pro vedení divizní protizteče po jaderných úderech nepřítele, je bojeschopný druhý sled divize a zároveň schopnost pluků prvního sledu udržet důležité prostory terénu, které zabezpečují rozvinutí a přechod druhého sledu do protizteče. V důsledku činnosti nepřítele jsou určité předpoklady (podmínky) pro protizteč výhodné a naopak jestliže nejsou vytvořeny, je úspěšná realizace protizteče méně pravděpodobná. Mezi výhodné podmínky mohou patřit:

- odolnost obrany je ještě zachována (nepříteli se nepodařilo prolomit obranu divize v celé šířce, ale jen v určitém směru);
- první sled nepřítele byl v důsledku značných ztrát dočasně zastaven, ale ještě nepřešel k budování obrany;
- bližší zálohy nepřítele (zálohy brigády nebo divize) přisunující se z hloubky byly zdrženy nebo utrpěly značné ztráty jadernými údery, údery letectva a palbou v obraně;
- velení vojskům nepřítele je narušené.

Dalším z důležitých předpokladů úspěšné protizteče, zvláště v boji bez používání jaderných zbraní, je vytvoření dostatečné převahy sil a prostředků nad nepřítelem na směru protizteče.

Podle zkušeností Sovětské armády z let Velké vlastenecké války i z bojů na Blízkém východě je nutné dosáhnout při protizteči převahu sil a prostředků v poměru aspoň 1 : 1,5 až 1 : 2. Rozhodující bude zejména převaha v tancích (BVP). V dělostřelectvu se předpokládá podle posledních názorů 40—50 hlavních na 1 km fronty na směr protizteče.

Při využití jaderných úderů může být i vyrovnaný poměr sil s tím, že vytvoříme převahu použitím úderů jaderných zbraní i jiných prostředků ničení. Toto pak omezuje nutnost složitějšího přeskupování vojsk na směr protizteče a umožňuje ji vést z chodu na různých směrech a to jak do boku, tak i čelně. Jaderné údery vedeme tak, aby zamořené prostory neomezily manévr vojsk obránce.

K dosažení úspěchu při protizteči je dále třeba, aby:

- pluky prvního sledu zabezpečily čáru rozvinutí k protizteči (pokud se to nepodaří, musí si pluk sám vyslat čelní prvky a PTZ k zabezpečení čáry rozvinutí);

- část sil pluků prvního sledu zabezpečila boky pluku vedoucího protizteč. Toto dosáhneme udržením úseků na bocích průlomů, tím dojde též k narušení bojových sestav nepřítele, který se vklíní do obrany, čímž jsou vytvořeny výhodnější podmínky pro použití jaderných zbraní;

- část sil pluků prvního sledu se připojila k divizní protizteči.

Důležitý vliv na úspěšnost protizteče bude mít i správná volba směru protizteče. Nejčastěji to bude do boku a týlu nepřítele (zvláště do slabě krytého nebo i nekrytého boku). Avšak jak ukázaly zkušenosti z Velké vlastenecké války velkou účinnost měl i čelní úder protizteče. Zdůvodňuje se to tím, že nepřátelské útvary (jednotky), které útočí na čele uskupení, budou k době zahájení protizteče značně vyčerpány (v důsledku boje o první a druhé postavení se budou fyzicky i morálně vyčerpávat a jejich útočný tlak začne slábnout). Proto tuto dobu může být čelný úder výhodný.

Hlavní kritérium pro volbu směru a doby protizteče by mělo být **nejslabší místo** v bojové sestavě nepřítele. To může být jak na jeho bocích, tak i na čele vklínění, a to v době, kdy toto slabé místo nepřítel není schopen zesílit.

Obecně můžeme uvést, že nejvhodnější doba pro protizteč bude tehdy, když nepřítel vyčerpá všechny možnosti k pokračování v útoku, ale ještě se nestačí opevnit na dosažené čáře.

K některým otázkám metodiky práce velitele a štábu divize při organizaci a vedení protizteče

Součástí rozhodovacího procesu velitele divize při přijetí rozhodnutí pro obranu bude i rozhodnutí pro organizaci a vedení protizteče. Tato činnost bude zejména do doby zahájení nepřátelského útoku (v období organizace obrany) prolínat všemi obdobími přijetí rozhodnutí, až po organizaci součinnosti.

Již při **ujasnění úkolu** od velitele armády (ve kterém může být stanoveno na kterém směru připravit protizteč, popř. se připojit k armádnímu protiúderu) bere velitel divize eventualitu protizteče v úvahu.

Z **hodnocení situace** nepřítele mu vyplynou závěry pro stanovení pravděpodobného směru hlavního útoku nepřítele, předpokládané hloubky vlnu, možnosti použití jaderných zbraní a druhého sledu (zálohy) nepřítele apod. Při hodnocení situace vlastních vojsk vyplynou závěry o možnostech protizte-

če z hlediska vyčleněných sil a prostředků, pro učlenění bojové sestavy (druhý sled), úkoly pro pluky prvního sledu při vklínění nepřítele (co udržet). Štáb zpracovává možné poměry sil na směrech protizteče. Odborní náčelníci navrhnou jak využít k zabezpečení protizteče jim podřízené jednotky a útvary.

V **rozhodnutí** určí velitel divize v kterých prostorech ničit nepřítele protiztečemi a stanovit úkol druhému sledu k vedení protizteče ve variantách pro každý směr.

Štáb divize na základě rozhodnutí vydá bojové nařízení pro druhý sled, odborní náčelníci pro své podřízené útvary a jednotky, které se zúčastní nebo budou zabezpečovat a podporovat protizteč.

Rekognoskaci může zástupce velitele divize organizovat při nedostatku času s druhým sledem v hloubce ve stejné době jako velitel divize s prvním sledem. Přitom upřesní na každém směru osy přesunu, čáry rozvinutí k protizteči, palebné čáry PTZ k zabezpečení boků atd.

Při **organizaci součinnosti** budou tvořit otázky protizteče zpravidla samostatné období. Čím podrobnější a konkrétnější bude organizace součinnosti k protizteči, tím kratší dobu bude pak vyžadovat činnost velitele divize při rozhodování se k realizaci konkrétní protizteče.

Velitel divize může při organizaci součinnosti řešit i na taktickém stupni obdobné otázky, jaké uvádí plk. gšt. ing. Zdeněk Bažant v článku „Protizteč v obranné operaci“ — viz VM 1/1975, str. 35.

V době nepřátelského útoku, kdy veliteli divize bude jasné, kde vede nepřítel směr hlavního úderu, přijme **dílčí rozhodnutí** k protizteči pro určitý směr a čáru. Při něm zhodnotí konkrétní situaci nepřítele (směr hlavního úderu, síly a prostředky ve vlně a jejich další možnosti, včetně možnosti druhého sledu, použití jaderných zbraní) a situaci vlastních vojsk (čáru pluků prvního sledu, jejich možnosti k zastavení pronikajícího nepřítele, bojeschopnost a možnosti druhého sledu, oddílu vojskových raket, dělostřelectva apod.).

Štáb divize zpracovává poměr sil k dané situaci. Na základě toho velitel divize přijme rozhodnutí, ve kterém může uvést:

- sestavu a situaci nepřítele (kterého má zničit);
- čáru rozvinutí k protizteči;
- bojový úkol druhému sledu pro protizteč;
- palebnou podporu ve prospěch protizteče;
- kdo se k protizteči připojí z pluků prvního sledu a na kterém směru;
- kdo a jak zabezpečí boky jednotek při protizteči;
- dobu pohotovosti na čáře rozvinutí k protizteči.

Štáb zabezpečí předání úkolů veliteli pluku druhého sledu (pokud nebude přímo na VS divize).

Velitel divize pro zahájení protizteče z plánované čáry může vydat jen signál, jestliže uvedenou činnost vykonal již dříve a hlavní body zůstávají v platnosti. Rozsah dílčího rozhodnutí bude závislý na změnách, ke kterým došlo oproti původnímu rozhodnutí. Jde o protizteč na plánovaném směru a z plánované čáry. Nejsložitější situace nastane, když velitel divize bude muset přijímat rozhodnutí k protizteči na neplánovaném směru a z neplánované čáry. V tom případě si činnost velitele divize vyžádá daleko více času.

Velitel divize řídí protizteč z VS. Někdy může být výhodné, aby s užší operační skupinou vyjel na pozorovatelnou v blízkosti čáry rozvinutí k protizteči,

kde může velitel druhosledového pluku **upřesnit úkol** ještě přímo v terénu a organizovat podle potřeby krátkou **součinnost**. Při ní může upřesnit:

— čáru, na které byl nepřítel v dané době zastaven, situaci jeho druhého sledu (zálohy);

— sestavu vlastních jednotek v dotyku s nepřítelem s důrazem na pásmo protizteče;

— zabezpečení čáry rozvinutí k protizteči;

— způsob zabezpečení boků pluku druhého sledu po rozvinutí do bojové sestavy;

— vytvoření průchodů v zátarasech.

Tato činnost velitele divize bude záviset zejména na zprávách o situaci nepřítele a o situaci vlastních vojsk. Tyto zprávy mu musí nepřetržitě zabezpečovat jeho štáb.

Jeden z důležitých momentů, který značně ovlivní výsledek protizteče, je, že velitel divize se musí rozhodnout v **které době** (vzhledem k činnosti a postupu nepřítele a hloubce jeho vlonu) **k realizaci protizteče** na jednom nebo na druhém směru.

Podle zkušeností je nejvýhodnější přijmout rozhodnutí k protizteči s takovým předstihem, aby druhý sled mohl se přesunout, rozvinout a zahájit protizteč do doby, než nepřítel prolomí čáru (postavení), jejíž udržení je pro úspěch protizteče nutné. Za takovou výhodnou čáru považují druhé postavení v úseku obrany pluků prvního sledu divize. Nevylučujeme však možnost protizteče i při hlubším vklínění nepřítele. V tom případě budou však méně výhodné podmínky, protože druhý sled divize nebo jeho část už může být zavázána do boje. Proto za této situace uvažujeme o protizteči zpravidla tehdy, kdy ve druhém sledu divize budou dva pluky, z nichž jeden zaujme obranný úsek na směru hlavního úderu nepřítele a druhý pluk vykoná protizteč. Příznivá situace pro protizteč by mohla nastat při větším vlonu i tehdy, když část druhého sledu zastaví nepřítele a hlavní síly povedou protizteč, anebo nepřítele zastaví v hloubce prapory prvosledových pluků ze záložních rajónů obrany. Při hlubším vklínění nepřítele může druhý sled divize přecházet do protizteče i ze zaujaté palebné čáry (tp, msp na BVP).

Proto v zásadě bude velitel divize přijímat rozhodnutí pro protizteč v době, kdy se nepřítel vklíní do prvního postavení, nebo v krajním případě při prolamování tohoto postavení, avšak ne v celém pásmu, ale jen na některém směru. To bude v době, kdy můžeme reálně usoudit na směr hlavního úderu nepřítele.

Vycházíme-li z uvedených zásad a z předpokládané rychlosti postupu nepřítele při prolamování naší obrany, můžeme vypočítat dobu, kterou má **od rozhodnutí velitele divize pro protizteč až po rozvinutí se k protizteči** jak velitel divize, tak velitel druhosledového pluku, a učinit závěr, zda je protizteč časově reálná, či nikoliv.

Uvedu příklad možné kalkulace. Velitel divize se rozhodne pro protizteč v době, kdy nepřítel dokončuje prolamování prvního postavení:

— doprolomení prvního postavení (1 km, tempo 2 km/h)	—	30'
— překonání vzdálenosti mezi prvním a druhým postavením (3—5 km, tempo 5 km/h)	—	45— 60'
— boj o druhé postavení do hloubky 1 km (tempo 1—2 km/h)	—	30— 60'
Celkem		105—150'

Chce-li velitel divize zahájit protizteč do doby, než např. prolomí druhé postavení, musí ji realizovat za 105–150' od doby, kdy se pro ni rozhodl. Zároveň tento čas má velitel pluku pro přesun na čáru rozvinutí k protizteči a rozvinutí. Možné využití tohoto času:

— přesun na čáru protizteče (vzdálenost 10–15 km,		
střední rychlost 20 km/h)	—	30–45'
— rozvinutí do bojové sestavy a upřesnění úkolů	—	30'
— na činnost velitele divize a pluku zbývá	—	30–90'

Bude-li předpokládané tempo nepřítel vyšší, sníží se doba pro činnost velitele divize, anebo protizteč nestačí zahájit do doby, než nepřítel prolomí druhé postavení. Realnost protizteče ve větší hloubce musí pak posoudit z hlediska možností druhého sledu.

V současné době diskutujeme o tom, zda **pluk ve druhém sledu divize**, který plánujeme pro protizteč, **má zaujmout nejdříve obranný úsek** nebo má být **soustředěn v určitém prostoru**. Obecně je známo, že druhý sled divize je připraven k plnění těchto úkolů:

- ničení nepřítel ze zaujatého úseku obrany;
- ničení nepřítel protiztečí;
- odrážení zteče tanků z palebné čáry (tp, msp na BVP).

Tyto úkoly uvádí i Vševojsk-1-1 čl. 432. Kromě toho se předpokládá, že druhý sled divize nebo jeho část může ničit výsadek (diverzní skupiny) v hloubce obrany nebo vystřídat pluk prvního sledu, který utrpěl velké ztráty.

Je otázka, zda bude druhosledový pluk schopen zahájit protizteč, jestliže je rozmístěn v obranném úseku ve druhém sledu divize? Při hledání odpovědi jsme nuceni vyjít z doby, kdy se velitel divize bude rozhodovat pro protizteč na základě postupu nepřítel. Z ní vyplynulo, že vcelku optimální zahájení protizteče bude v době, kdy nepřítel ještě neprolomil druhé postavení a při vzniku dalších podmínek (odolnost obrany není narušena, druhý sled nepřítel byl zdržen atd.). V tom případě bude pak mít na veškerou činnost 105 až 150 minut (vycházíme-li z předpokladu, že k protizteči se velitel divize rozhodne v době, kdy se nepřítel vlomil do prvního postavení, což je nutné, aby byla protizteč realizována nejpozději do prolomení druhého postavení). Z tohoto času je na přesun druhého sledu a na jeho rozvinutí třeba 60 až 75 minut. To znamená, že jestliže velitel divize okamžitě po rozhodnutí se pro protizteč na určitém směru vydá veliteli pluku druhého sledu signál k vyvedení k protizteči a velitel pluku ihned vyvádění ze zaujatého úseku obrany zahájí, má na tuto činnost 30 až 90 minut, včetně upřesnění úkolu od velitele divize a přijetí a upřesnění vlastního rozhodnutí.

Vezmeme-li v úvahu nejkratší dobu (30 minut), pak tato doba na vyvedení pluku z obrany a zaujetí určitého prostoru bude krátká. Časová kalkulace ukazuje:

— proniknutí signálu (rozkazu od velitele divize až po družstvo)	—	5–10'
— soustředění družstva a přesun na určené místo	—	5'
— soustředění čety a přesun na určené místo	—	10'
— soustředění roty a přesun na určené místo	—	20'
— soustředění praporu	—	15'
Celkem je třeba		55–60'

V kalkulaci jsem vycházel z doby nutné na shromáždění jednotek a možné délky přesunu do prostoru soustředění nadřazené jednotky. I kdybychom jednotky vyváděli přímo na osy, je nutné minimálně soustředit prapory. Přitom jsem předpokládal, že úkoly budeme vydávat a upřesňovat za přesunu. Vzhledem k rozmístění obranného úseku druhého sledu divize na šířce 10 až 12 i více kilometrů, budou značné rozdíly ve vzdálenostech jednotek od čáry rozvinutí k protizteči, což bude vytvářet předpoklady pro nestejně vyjití na čáru rozvinutí a pro nejednotné zahájení protizteče.

I když rozhodnutí pro protizteč může velitel pluku obdržet na velitelském stanovišti divize, bude nucen své rozhodnutí předávat svým podřízeným v době, kdy už bude probíhat vyvádění z obranného úseku. Shrňme-li při odpovědi na položenou otázku klady i zápory, můžeme dojít k těmto závěrům:

a) Zaujetí obranného úseku bude mít výhody při upuštění od protizteče, protože je větší připravenost jednotek pluku k vedení obranného boje (znalost terénu, lépe organizovaný palebný systém, lépe ženižně vybudovaná obrana atd.).

b) Budeme-li organizovat protizteč, bude mít zaujetí obranného úseku tyto zápory:

- nedostatek času na včasné vyvedení jednotek ze zaujaté obrany a přesun na čáru rozvinutí k protizteči;
- nedostatek času pro vyslání čelních jednotek k zabezpečení čáry rozvinutí;
- postupné vyvádění jednotek na čáru rozvinutí k protizteči a obtížnost jednotného úderu;
- nedostatek času na vydání a upřesnění úkolů k protizteči pro všechny stupně;
- obtížnost velení.

Tyto zápory ještě více vyniknou, jestli jsme nuceni organizovat protizteč na neplánovaném směru.

Zkusme tento problém zkoumat i z druhé stránky. „**Kolik času bude potřebovat pluk ve druhém sledu divize na zaujetí obrany, jestliže předem nezaujal obranný úsek a od protizteče bylo upuštěno?**“

Vycházím z toho, že po celou dobu přípravy a organizace obrany část osádek a ženižní prostředky budovaly i úsek obrany. Kolik času bude mít pluk na zaujetí obrany, její dobudování, upřesnění palebného systému a upřesnění úkolů od doby, kdy velitel divize upustí od protizteče a rozhodne se pro zaujetí obrany. Kalkulace vychází z předpokládaného tempa postupu nepřítel:

— překonání vzdálenosti mezi prvním a druhým postavením (3—5 km, tempo 5 km/h)	—	45— 60'
— boj o druhé postavení (2—3 km, tempo 2 km/h)	—	60— 90'
— překonání vzdálenosti mezi druhým a třetím postavením (3—5 km, tempo 5 km/h)	—	45— 60'
Celkem do zahájení boje na třetím postavení		150—210'

Druhosledový pluk bude mít tedy na uvedenou činnost 2½—3½ hodiny. Přitom pro splnění prací prvního pořadí se předpokládá doba 5 až 6 hodin.

Z kalkulace vyplývá, že z hlediska času jakožto důležitého činitele je reálnější zaujetí obranného úseku ve druhém sledu divize plukem soustředěným v určitém prostoru, nežli vyvedení tohoto pluku ze zaujaté obrany k protizteči. Tento závěr jen z časového faktoru je nutné doplnit rozbořem při rozmístění pluku ve druhém sledu divize z hlediska účinků jaderných zbraní nepřítele (při předpokládaném použití).

Porovnejme předpokládané ztráty na živé síly motostřeleckého (tankového) praporu, rozmístěného v sestavě druhosledového pluku v prostoru a v obranném rajónu. Výchozí údaje — (viz **tabulku 1**).

- jaderný úder ráže 30 kt, vzdušný;
- uvedené procento ztrát je během prvního dne po výbuchu;
- údaje pro mspr na OT platí obdobně i pro mspr na BVP;
- předpokládané ztráty vychází z předpisu Oper-51-4.

Tabulka 1

Druh činnosti	Stupeň ukrytí	Ztráty v %	
		mspr	tpř
Prostor soustředění	v OT (T)	95	74
	v OT (T) v okopech	51	32
Obrana	v OT (T)	68	45
	v OT (T) v okopech	32	24
	v nekrytých okopech a zákopech	38	—

Předpokládané ztráty živé síly motostřeleckých jednotek v prostoru soustředění ukryté v OT (BVP), které nejsou umístěny v okopech, jsou značné (95 %) a oproti obdobnému rozmístění v obraně (68 %) vyšší téměř o 30 %. Příznivější je situace při rozmístění jednotek v prostoru soustředění v OT v okopech (5 %). Ztráty živé síly u tankového praporu jsou podstatně nižší, i když i zde jsou značné rozdíly mezi ztrátami na volném terénu a v okopech. Vliv na snížení ztrát bude mít i konkrétní terén, který jsme však pro účely porovnání nebrali v úvahu.

Rozdíly ve ztrátách mezi živou silou v OT (tancích), rozmístěných za stejných podmínek (tj. na volném terénu nebo v okopu) v prostoru soustředění nebo v obraně, vyplývají z rozdílné plochy rozmístění. V prostoru soustředění je předpokládaná plocha praporu 6 km² a v obraně 10 km².

Z tohoto mohu učinit závěr, že pokud bude reálné nebezpečí použití jaderných zbraní na druhý sled divize a pluk nebude schopen ani za pomoci divizních prostředků ženijně upravit prostor soustředění, bude jeho zaujetí nevýhodné (zejména u msp).

Na základě rozboru **časového faktoru a možných ztrát na živé síle** při použití jaderných zbraní nepřítelem budeme moci druhý sled divize při plánování protizteče rozmisťovat takto:

a) Jsou-li ve druhém sledu dva pluky (msp, tp).

Motostřelecký pluk zaujme obranný úsek na směru hlavního úderu nepřítele a tankový pluk ženijně upraví určitý prostor (vybudoje okopy pro tanky), který zaujme a odkud je připraven k protizteči nebo k vyjetí na palebnou čáru. Jestliže velitel divize předpokládá, že i tp může zaujmout úsek obrany v hloubce, pak podle časových možností částí sil a prostředků dá ženijně upravit a zčásti vybudovat úsek obrany na dalším směru.

b) Je-li ve druhém sledu jeden pluk (tp).

V době přípravy a organizace obrany vykoná rekognoskaci a upraví osy a čáry rozvinutí k protizteči, ženijně upraví jak prostor soustředění, tak i částečně obranný úsek, zabezpečí zde organizaci palebného systému a k době zahájení nepřátelského útoku zaujme připravený prostor v blízkosti obranného úseku, odkud je připraven plnit úkol podle nařízení velitele divize. Zde můžeme v případě potřeby volit ještě další variantu. Částí sil pluku obsadit třetí postavení (asi $\frac{1}{3}$) na předpokládaném směru hlavního úderu nepřítele a hlavní síly soustředit v prostoru, odkud vyjít do protizteče.

c) Je-li ve druhém sledu jeden pluk (msp).

Zaujme a ženijně vybudoje obranný úsek na směru hlavního úderu nepřítele a zabezpečí rekognoskaci a úpravu os a čáry rozvinutí k protizteči. V případě realizace protizteče vyvádí jednotky za zaujatého úseku obrany.

Pokud je vedení protizteče velmi pravděpodobné, můžeme volit i variantu b), jestliže se podaří maximálně utajit prostor rozmístění pluku.

Při rozhodnutí o rozmístění druhého sledu bude tedy velitel divize vycházet z předpokladu vedení protizteče, z možnosti použití jaderných zbraní ze strany nepřítele, z času a prostředků, které bude mít k dispozici na přípravu a ženijní budování prostoru soustředění a úseku obrany.

Pokud můžeme upravit ženijně jak prostor soustředění, tak částečně i úsek obrany, je výhodnější zaujmout prostor, protože v případě, že se protizteč neuskuteční, zůstane na dokončení budování obrany okolo 3 hodin. Velmi výhodné by toto bylo při dostatečném počtu ženijně technických prostředků k budování okopů pro bojovou techniku, zvláště u tp (buldozerové radlice apod.). Vývoj v tomto směru ukazuje na nutnost vybavit zvláště tankové jednotky větším počtem zařízení, která umožní tankům vlastními silami si vybudovat v co nejkratším čase okopy.

Příprava a organizace divizní protizteče je složitá otázka obranného boje. Při její realizaci musí velitel divize pečlivě zvážít podmínky, předpoklady a možnosti, které vyplývají z činnosti nepřítele i ze situace a možností vlastních vojsk. Aby divizní protizteč měla úspěch, musí být všestranně zabezpečená a vedená se souhlasem nebo na rozkaz velitele armády.

Její organizace kromě problémů, o kterých jsem se zmínil, přináší ještě řadu dalších otázek, které velitel divize musí znát, z nich vycházet a je řešit.